

ADABIYOT O'QITISH METODIKASI

Nadira Rametullayeva Po'latovna

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

Pedagogika va psixologiya kafedrasi stajor o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada adabiyot o'qitish metodikasi haqida qisqacha so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: Adabiyot, ilm, soha, o'quv, oqilona, samarali, fan, davr.

«Adabiyot o'qitish metodikasi» pedagogik fanlar tizimiga mansub o'laroq, ilmning alohida turi bo'lish uchun qo'yiladigan uch talabning barchasiga javob bera oladi. Birinchidan, adabiyot o'qitish metodikasi o'rganadigan soha ilmdagi boshqa biror o'quv fani tomonidan o'rganilmaydi. Ikkinchidan, mazkur fan ishlaydigan soha, ya'ni adabiyot darslarida badiiy asarlar o'qitilishining optimal va samarali yo'llarini tadqiq etish, adabiy ta'limning nazariy asoslarini ishlab chiqish ulkan ijtimoiy ahamiyat kasb etadi. Uchinchidan, adabiyot o'qitish metodikasi fani o'ziga xos ilmiy-tadqiqot usullariga ega. Adabiyot o'qitish metodikasi badiiy adabiyot o'qitilish jarayoniga bog'liq qonuniyatlarni o'rganadi. Unda adabiyotshunoslik bilan pedagogikaning ayrim xususiyatlari uyg'unlashadi. Ya'ni adabiyotshunoslik alohida fan sifatida adabiyot tarixi, nazariyasi va adabiy jarayon muammolari bilan shug'ullansa, pedagogika bola tarbiyasi qonuniyatlari bilan mashg'ulligi ma'lum. Ammo bu ikkala fan ham uzluksiz ta'lim jarayonida adabiyotdan nimani va qanday o'qitilishi kerakligi masalasini hal qilib bera olmaydi. Shu ma'noda adabiyot o'qitish metodikasi alohida fan sifatida filologik ta'lim uchun zarur hisoblanib, uning o'z obyekti va predmeti, maqsad va vazifalari, mazmuni va metodlari mavjud. Bizgacha yaratilgan soha darsliklariga tayangan holda «Adabiyot o'qitish metodikasi» fanining obyektini uzluksiz ta'lim tizimidagi adabiyot darslari, deya ko'rsatish mumkin.

Mazkur fanning predmeti esa uzluksiz ta'lim tizimida badiiy adabiyotning o'qitilishiga doir didaktik ashyolar va qonuniyatlarni hamda badiiy asarni o'rganishda o'qituvchi-o'quvchi munosabatlaridagi hamkorlik jarayonidir.

«Adabiyot o'qitish metodikasi» fanining maqsadi bo'lajak o'qituvchining kasbiy kompetentligini shakllantirish, ularga oshlar ma'naviyatini qaror toptirishda badiiy asarning ta'sir kuchidan oqilona va samarali foydalanish yo'llarini o'rgatishdan iborat.

Adabiyot o'qitish metodikasi fani adabiyot darslarining ta'lim uassasalarida o'rganiladigan boshqa o'quv fanlaridan farqini ko'rsatish; adabiy ta'limdagi an'anaviy va novatorlik yondashuvga xos jihatlarni o'rganish; pedagoglarda adabiy ta'lim uchun optimal variantlarni belgilashda zarur bo'ladigan ko'nikmalarni shakllantirish; adabiyot darslarida o'qituvchi va o'quvchi faoliyati hamda ularning o'zaro

munosabatidagi o'ziga xosliklar bilan tanishtirish singari vazifalarni o'z ichiga oladi. Shundan kelib chiqiladigan bo'lsa, «Adabiyot o'qitish metodikasi» fanining vazifalari o'qitish jarayonida ta'limning samarali metod va usullaridan foydalanish yo'llarini o'rgatish, badiiy asar tahlilida o'quvchi ma'naviyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan jihatlarni ochish hamda undan maqsadga muvofiq tarzda foydalana bilishga yo'naltirishdan iborat.

«Adabiyot o'qitish metodikasi» fanining mazmuni ta'lim metodlari, usullari, shakllari va ularning o'ziga xos xususiyatlari, badiiy asar bilan bog'liq nazariy va didaktik tushunchalar, adabiy matn bilan ishlash jarayonida o'qituvchi va o'quvchi faoliyatini tashkil etish yo'llarini o'z ichiga oladi.

«Adabiyot o'qitish metodikasi» fanining ilmiy-tadqiqot metodlari qatoriga fanga doir ma'lumot yig'ishning aniq maqsadga yo'naltirilganligi; ilg'or tajribalarni o'rganish, tahlil qilish va ommalashtirish, ta'lim hujjatlarini tahlil qilish, o'qituvchi hamda o'quvchilar bilan individual suhbatlar tashkil etish kabilarni o'z ichiga oladigan kuzatish; sinalmagan pedagogik hodisalarni har xil sharoitlarda o'rganish maqsadida qo'yilgan ilmiy tajriba ko'rinishidagi eksperiment; ma'lum maqsadga yo'naltirilgan, niq sharoit va tartibda o'tkaziladigan, o'quvchilarning ta'limiy hamda rivojanish darajasini aniq o'lchaydigan tekshiruv tizimi bo'lmish test; ma'lumotlarni oldindan maxsus tayyorlangan savollar va anketalar ko'magida yalpi tarzda yig'ish shaklidagi anketa so'rovnomalari; ta'lim jarayonining son ko'rsatkichlari aniqlanishiga yo'naltirilgan statistik tahlil; metodik merosni tanqidiy o'rganish; o'quvchi ijodi namunalarini o'rganish va hk.larni kiritish mumkin.

Talabalar «Adabiyot o'qitish metodikasi» kursini to'la o'zlashtirsalar, adabiy ta'limning metod va usullari haqida to'liq bilimga ega bo'lishlari, har qanday badiiy matnni ham ilmiy, ham didaktik, ham o'quvchilarning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda tahlil eta olishlari, adabiyot darslarini samarali tashkil eta bilishlari, o'quvchilar bilan professional muloqotga kirisha olishlari mumkin bo'ladi. Ya'ni talabalar:

- ona tili va birorta chet tilda shaxslararo hamda madaniyatlararo masalalar yuzasidan og'zaki va yozma ravishda kommunikativ aloqaga kirisha olishlari;
- jamoa bilan ishlashda ularga xos bo'lgan ijtimoiy, etnik, madaniy va diniy tafovutlarga bag'rikenglik bilan yondasha olish malakasini egallagan bo'lishlari;
- filologik yo'nalishdagi ilmiy bilimlarni o'zlashtirish jarayoniga oqilona rahbarlik qilish ko'nikmasini egallashlari;
- maktab yoki boshqa ta'lim muassasalarida adabiyotdan sinfda va sinfdan tashqari ishlarni tashkil eta bilishlari;
- mashg'ulotlarni mavjud ilg'or metodlar asosida tashkil qilish uchun zarur bo'lgan o'quv-metodik materiallarni tayyorlash ko'nikmasini egallagan bo'lishlari;

- o'quvchilarga filologik ta'lim berish va tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish malakasiga ega bo'lishlari;
- professional faoliyatlarida har bir o'quvchi shaxsiga xos bo'lgan individual xususiyatlarni bilish va ta'lim amaliyotida qo'llay olish ko'nikmalarini egallagan bo'lishlari talab qilinadi. Nazariy qarashlarga xulosa yasab aytish mumkinki, mustaqillik davri adabiyot o'qitish metodikasi fani davr talablari asosida takomillashib, mazmunan boyib boraveradi.